tegelasi, kes seisis raamatu- ja kirjavahetuses soome tegelastega, nagu E. Lönnrot'i ja A. E. Ahlqvist'iga (vt. neid); Soome Kirjanduse Seltsi kirjavahetajaliige oli ta a-st 1846. S. oli estofiil ja tõsine talupoegade sõber, kelle abitarvitajaiks on olnud peamiselt vaesemad tartlased ja talupojad; neid ta arstis ka tasuta. Ta arvustas teravalt pastoreid, kes tahtvat hoida rahvast pimeduses, ja kiitis seevastu tõusvaid kirjamehi — köstreid. Ergutanud F. R. Faehlmann'i Kalevipoja loo üleskirjutamisele, oli S. hiljemini F.R. Kreutzwald'i (vt. neid ka *Suppl.*) alatiseks tagaõhutajaks ka kirjavahetuse kaudu temaga 1850—56, vahendajaks eepose ainestiku hankimisel, ms. Lönnrot'i kaasabil ka Soomest, ja kuulas sealt teosele trükivõimalusi (näit. kirjavahetus P. Tikkanen'iga). S. on avaldanud kirjutisi peamiselt balti genealoogia ja numismaatika alal ajakirjas „Inland" (1844 ja 1854), Õp. E. S-i väljaandes „Verhandlungen" I (Tartu, 1846), III (*ibid.*, 1854) jm.

Inl. 1856, v. 667 ja v. 687; Brennsohn, Ärzte Livl.; M. Lepik, Faehlmanni ja Kreutzwaldi kirjavahetus (1936) jm. saadud andmed. *A. P.*

SACHSZ (Sachsze, Sax), Valentin, gildide tegelane Tallinnas, sadulseppmeister, sünniaeg ja päritolu teadmata, võeti 1652 Tallinna linna kodanikuks, valiti 1660 sadulsepaameti ja 1662 Kanuti gildi vanemaks, kellena suri (maetud 4. V) 1691 Tallinnas. — S. teotses väga energiliselt Tallinna tähtsaima käsitööliste koondise, Kanuti gildi reorganiseerimisel, selle laostunud seisundi tervendamisel ja valju distsipliini jaluleseadmisel. Eriti väärib mainimist S-i tegevus Kanuti gildi poolt mitmel korral lähetatud saatkondade juhina Rootsis, kus tal Tallinna magistraadi ja Suurgildi (kaupmeeste gildi) esindajate vastuseisust hoolimata õnnestus Kanuti gildile saavutada peaaegu võrdset kohta Suurgildiga linnaomavalitsusest osavõtmisel. Kanuti gildi tähtsuse tõstmiseks ja saksa käsitööliste töövõimaluste laiendamiseks teostati S-i tõhusal kaastegevusel Oleviste gildi liitmine Kanuti gildiga, esmakordselt 1675 ja lõplikult 1698. Kuninga resolutsiooni kohaselt pidi Oleviste gild, kuhu kuulusid peamiselt eesti käsitöölised, liidetama tervenisti Kanuti gildiga. Kuid S-i järeleandmatu vastuseisu tõttu, hoolimata koguni magistraadi ja kindralkuberneri esialgsest nõudmisest, võeti Kanuti gildi vastu mitte kõiki Oleviste gildi liikmeid-eestlasi, vaid ainult neid, kel oli esitada sünnikiri ja kes olid andnud linnakodaniku vande. Kanuti gildi pääsenud vähesed eestlased sulasid seal peatselt saksa liikmeskonna hulka. Väljapoole jäänud enamiku eesti käsitööliste majanduslik ja õiguslik seisund halvenes siitpeale aga pidevalt.

A. Margus, Tallinna Linnaarhiivi kataloog IV, Kanuti gildi arhiiv (1938); Tallinna magistraadi protokollid ning kirjavahetus TLA-s. *A. M-s.*

SAFRON, vt. **SACHKER.**

ŠAHHOVSKOI-GLEBOV-STREŠNEV (kuni 1864 ainult **Šahhovskoi**), **Mihhail Valentinovitš,** vürst, Eestimaa kuberner, sünd. 22. IX 1836 vkj., õppis kaardiväe lipnikkude- ja ratsaväe junkrutekoolis, teenis siis ratsakaardiväes ja õppis 1857—59 kindralstaabi akadeemias, mille lõpetamise järel jäi kindralstaabi teenistusse. Š. oli 1861—63 rahuvahendajaks Moskva kub-s Volokolamski maakonnas, 1863 keisri tiibadjutandiks ja 1863—65 Leedu ja Valge-Vene alade kindralkuberneri käsutuses; ta ülendati 1869 kindralmajoriks, oli 1869—70 Riia sõjaringkonna staabi ülem, 1870—75 Eestimaa kuberner ja 1876—79 Tambovi kuberner; 1881 ülendati ta kindralleitnandiks; surn. 2. II 1892 vkj. Aachenis. — Š. oli tuntud tubli administraatorina, tööka ja kindla iseloomuga inimesena. Eestimaa kuberneri ametis oli ta, vastandina oma eelkäijale M. N. Galkin-Vraski'le (vt. *Suppl.*), kohaliku aadliga heas vahekorras. Ta võeti 1875 ka Eestimaa aadlimatriklisse. Oma kubermangu 1871. a. revideerimisaruandes märkis ta muuseas, et Eestimaal olevat riigikeele mõistjaid väga vähe. Elanikel puuduvat võimalus vene keele õppimiseks seetõttu, et rahvakooliõpetajad ei oskavat seda keelt. Seepärast leidis Š. tarviliku olevat asutada kohalikku õppekonda õpetajateseminar, mis valmistaks ette riigikeelt oskajaid õpetajaid. Selle mõtteavalduse tagajärjel kutsutigi 1878. a. Tartus ellu vene õppekeelega õpetajateseminar.

Р. Б. Сл.; Š-i teenistusleht ERKA-s; „Revaler Beobachter" 1892, nr. 35; Revalsche Ztg. 1892, nr. 34; „Valgus" 1892, nr. 9; Post. 1903, nr. 54; Tartu Õpetajate Seminar 1828—1928 (1929), lk. 68—71; E. v. Dellingshau-

Eesti biograafilise leksikoni tÃƒÂ¤ienduskÃƒÂ¶ide, 1940, lk. 289